

● A Dunántúlról is Szegedre utazik a halott

Béke van a temetőekben?

Sok filozófikus beszélgetésben elhangzott már: életünk egyetlen biztos pontja éppen halálunk, vagyis az elmúlás ténye. Hídeg rációval el is fogadjuk ezt. Ám érzelmeink, hagyományaink, a halál misztikumai miatt éppen akkor döbbenünk meg, ha a halál közvetlen környezetünkben kopogtat. Akár az is leírható: az emberek döntő többségének fogalma sincs, mit is kell ilyenkor tenni. A szájhagyomány útján oly gyorsan terjedő pletykák meg gyakorta szólnak temetetlen holtakról, évekig mumifikálódó tetemekről. A halálos témák valóságalapját kutatva kerestük fel irodájában a Szegedi Temetkezési Kft. ügyvezető igazgatóját, Hódi Lajost.

S milyen is lehetne az idő, ha az ember haláláról faggatózik? Természetesen szakadós nyomorít. S hol keressém egy főtemetkező irodáját? A református temető mellett, a halotthamvasztó Bajai úti nagy épülettömbjében. A halál tehát e környéken nem távoli misztikum, mint ahogy Hódi igazgató úr szerint is a világ legtermészetesebb hangján illő csak életünknek e befejező pillanatról beszélnünk. Már csak azért is, mert Szegeden minden évben közel háromezer polgártársunktól kell ilyen módon búcsút vennünk.

● *Az esetek többségében, gondolom, nincs különösebb fennakadás a búcsúszertartás megszokott menetében. De mit tehetünk akkor, ha a szomszédunkban, mondjuk egy családját már elvesztett, magányos ember hal meg.*

– Nem csak a élet, de a halál rendje is pontosan szabályozott. Szegeden is kötelező halottszállítási ügyeletet tartani, amely a nap mind a 24 órájában felhívható a 322-442-es telefonszámon. Munkatársaim ilyen esetben azonnal a helyszínre mennek, s díjtalanul elszállítják az elhunytat. Ha a halotlon nem található külsérelmi nyom, vagy bármilyen, bűncselekményre utaló jel, a belvárosi temető halotttűzőjébe szállítják. Viszont ha gyanús körülmények között érte a halál, a kórhóztani intézetbe viszik a holttestet. Amennyiben a temetéshez szükséges pénzt sincs meg, az önkormányzat köteles eltemettetni az elhunytat. Évente egyébként közel száz, úgynevezett közköltéses temetés van Szegeden. Ez természetesen jelentős pénzbe kerül a városnak, de temetetlen halott nem maradhat.

● *Hallottunk már olyanról is, hogy a szomszédok bejelentése nyomán a halottat valóban elvitték, de még csak egy rövidke üzenet sem maradt hátra arról, hol is keressék a temetésről gondoskodók egykori ismerőseit.*

– Jogszabály nem ír elő ilyen jellegű tájékoztatási kötelezettséget, de természe-

tesen, ha valaki felhív bennünket, azonnal megtudhatja, hol is a halott. Persze abban az esetben, ha cégünk gondoskodik a temetésről. Szegeden ugyanis a mi, száz százalékgig önkormányzati tulajdonban lévő kft-nk mellett két, magánkézen lévő temetkezési vállalkozás is intézi már a temetési szertartásokat.

● *S olyan ádáz háború zajlik Önök között is, mint amilyenektől hangos immáron az országos sajtó?*

– A temetkezéssel ki kell mondani, hogy igenis üzlet, tehát a konkurenciaharc elkerülhetetlen. De azt is hozzátehetem, hogy Szegeden az országos közállapotok még nem jellemzőek. Szerencsére a halálhoz kapcsolódó vállalkozói anomáliák megszüntetéséért a törvényhozás fórumán is tesznek már – hamarosan megszületik az új temetkezési törvény, amely több, elavult kormányrendelet helyébe lép majd. Ez pontosan szabályozza nem csak a temetés rendjét, de például a temetőtulajdonosok kötelezettségeit, a hamvasztás és a halottszállítás feltételeit.

● *Ez csak javíthat a helyzetünkön, hiszen hazánk nem éppen arról híres, hogy gondozott temetők fogadják az őseik stróját meglátogatókat.*

– Általában elfogadható ez a bírálat, de hadd mondjam, hogy kft-nk évente sok milliót költ arra, hogy a szegedi temetőkben megváltozzék ez a kép. A belvárosi temetőben például felújítottuk a közelmúltban a ravatalozó épületét, s mellette hamarosan olyan parkot avathatunk, ahol régi sírkövekből egy temetőtörténeti szabadtéri kiállítást rendezünk. E parkban egyébként épül egy szökőkút is, ami az Emlékezés kútja nevet kapja. De láthatja, hogy a halotthamvasztó környéke is ápolott, gondozott.

● *Furcsa dolog haszonról beszélni a halál ügyén, de, mint ön is mondta: ez bizony üzlet is.*

– Amiből fenn kell tartanunk létesítményeinket. De ne higgye senki, hogy olyan roppant hatalmas haszon csapódik le e szakmában. Egy dunántúli magánvállalkozó, aki az ország első maseszke halotthamvasztóját hozta létre, már bővebben tudna erről nyilatkozni. Ugyanis vállalkozása csődbe ment. Hiába, a szegénység nagy ár a temetéseknél is, mind egyszerűbb szertartásokat és kellekeket rendelnek.

● *Egyébként a hamvasztást körülölgő bizalmatlanság mennyire erős még az emberekben?*

– Egyre jobban visszaszorult a mi vidékünkön. Bizonyítja ezt az is, hogy míg országos átlagban a temetések 30-35 százaléka csak hamvasztásos, addig a szegedi körzetben ez a szám megközelíti a 70 százalékot is. A mi hamvasztónk látja el majdnem az egész Dunántúli ilyen jellegű igényeit is – évente közel hatezer ember földi pályafutása fejeződik be nálunk.

Bátyi Zoltán

● Magyarország, Forráskút, 1997

Önölők, halni vágyók, magagyilkosok...

Magyarországon százötven évvel ezelőtt igen kevesen vetettek véget önmaguk kezükkel életüknek. Azóta viszont, a költő szavaival élve: „a semmisültni vágyó, öngyilkos gondolat” hullámokban tör a magyarra. A legtöbb öngyilkosság a kiegyezés korában, a századfordulón, a nagy gazdasági világválság idején, valamint a kilencszázhetven-nyolcvanas években történt. A szakemberek szerint a háborúk, valamint a társadalmi és gazdasági változások és válságok idején általában csökken az öngyilkossági gyakoriság, azt követően azonban – húsz-negyven év elteltével – ugrásszerűen megnő az önölők száma. A rendszerváltás óta országos szinten csökkent, a Délkelet-Alföldön azonban még mindig magas az öngyilkossági arányszám.

A hetvenes években – amikor az országos átlag negyven körül mozgott – a szegedi járáshoz tartozó települések többségében az öngyilkosságok százezer lakosra vetített száma meghaladta a százat.

Százezerből száz

Forráskút öngyilkossági arányszáma például 1976 és 1987 között 104 százezerrel volt, s ezzel világviszonylatban is az első között foglalt helyet. Ekkor az országos átlag 45-48 százezerrel között mozgott. Az utóbbi néhány évben mind az európai, mind pedig a magyarországi adatok fokozatosan csökkenő öngyilkossági arányszámot mutatnak. A szakemberek szerint ez olyan, mintha háború előtt lennénk, vagy a gazdasági válság helyzetben túlélésre rendezkedett volna be a társadalom. A statisztikai felmérésekből kitűnik, hogy az öngyilkosságok százezer lakosra vetített száma országos szinten már hét esztendeje negyven alatt van. Kivételt jelent Csongrád megye. Szűkebb pátriánkban százezer polgárból több mint negyven még mindig önkézzével vet véget életének. Ezzel kapcsolatosan ne felejtjük el, hogy Csongrád és a szomszédos Bács-Kiskun megyében él a legtöbb alkoholist, s itt jegyzik a legtöbb válást.

Forráskúton 1993 óta jelentősen csökkent az öngyilkosságok gyakorisága. Amíg előtte évente nyolcan-tizenketten, addig az utóbbi esztendőben ketten-négyen választották az önkéntes halált.

„Nem erről szeretnénk híressé válni”

„Olyan év nincs, hogy ne lenne öngyilkos a kétezer-hatszáz lelket számláló faluban” – mondotta a forráskúti általános iskola igazgató-helyettese, Süli Józsefné. Megtudom, hogy a gyermekek kö-

„S nincs ellenállás e viharok, – / Széttörni e varázsgyűrűt / Nincsen hatalma földi karnak. – / Mire az óra egyet üt: / Üres a híd, – csend mindenütt.” – Részlet Arany János Hídvatás című balladájából. (Fotó: Karnok Csaba)

zött nem beszédtéma az öngyilkosság, egy-egy esetről olyan formában és szinten esik szó, mint ahogy arról valószínűleg otthon a szülők is beszélnek. Süliné, aki közel három évtizede jár ki Szegedről Forráskútra, nem tud véleményét formálni a kérdésre, mert, mint mondta, ő is csak a falusiaktól hall mindent. Azt azonban tudni véli, hogy amikor az öngyilkosságokról, illetve azok hátteréről felmérést akartak készíteni a faluban, a lakosság mereven elzárkózott.

A falu első embere, Kocsis Ferenc polgármester rendkívül szívélyesen és kedvesen fogad hivatalában. Hellyel kínál és mosolyog. Amikor a „miben segíthetnek” kérdésére közlöm, hogy a forráskúti öngyilkosságokról szeretnék egy összefoglaló, elemző riportot írni, lefagy az udvarias mosoly az arcáról, s határozottan kijelenti: fél perce van a témára, nem több. Hogy miért csak annyi, az azonnymóban kiderül. Elmondja: a kilencvenes évek elején, amikor harminc nap alatt hat ember akasztotta fel magát a faluban, megrohanta őket a bel- és külföldi sajtó – írt róluk a Heti Világgazdaság, egész oldalas riportot közölt a Magyar Hírlap, s a német ZDF televízió forgatócsoportja is ellátogatott Forráskútra. „Ez idő szerencsére elmúlt, mára csökkent az öngyilkosságok száma a faluban és környékén, s nem szeretném újra előhozni a témát. Tudom, biztosan sokan elolvassák majd a riportját, mert olyan a téma. Az emberek szívesen olvassák a közúti balesetekről, gyilkosságokról és az öngyilkosságokról szóló cikkeket. Higgye el, nem akarjuk takargatni a ránk nézve nem éppen kedvező tényt, azt, hogy itt mennyi ember halt meg saját kezétől, de nem erről szeretnénk híressé válni.”

A polgármester az alig több mint harminc másodperces monológja végén egy könnyed mozdulattal előveszi aktatáskájából az említett HVG-cikket, kezembe nyomja, s utamra bocsát. Abból a katolikus tanítástól kiindulva, miszerint egyedül a Jóisten van feljogosítva az emberi élet elvétele, s az öngyilkosság Istent akaratának különösen gyűlöletes semmibevétele, amit csak súlyosbít az, hogy aki elköveti, megfosztja magát a bűnbánattal való kiegészítés lehetőségétől, utam a község házáról a római katolikus templom mellett plébániára vezetett. Amikor a falu papja, Soós János eszperes megtudja jövetelem célját, arra hivatkozva, hogy nincs püspöki engedélye, mereven elzárkózik a nyilatkozattól, s néhány másodperc elteltével kezét a bejárati ajtó kilincsére téve finoman jelzi, mehetek, Isten hírével.

Nem ijednek meg a haláltól

A polgármester által adott HVG-cikkből kiderül, hogy Dudás Ferenc temetőgondnok segítőkész ember. Kérésére indulok, s meg is találom a falu szélén álló házában, annak is a konyhájában, ahol éppen tepertőt eszeget friss kenyérről és savanyú káposztával. Jöttömre befejezi a kései reggelit, s feleségével együtt készségesen válaszol kérdéseimre. Dudás felhívja a figyelmemet: szeptemberben lesz három éve, hogy már nem ő a gondnoka a temetőnek, de ettől függetlenül beszélgethetünk. „Úgy tudom, hogy az idén eddig ketten ölték meg magukat – kezdő a volt temetőcsősz. – Az egyik család problémái miatt lett öngyilkos. Azt becézték, hogy otthon az ágyban végzett önmagával, állítólag magára pakolta a párnákat és a dunnát, hogy sen-

ki ne hallja meg a durranást, és föbe lőtte magát. A másik egy kisebbfajta teherautó ponyvatarató vasára akasztotta fel magát. Mondják, hogy előtte még nyugodtan megreggelizett, aztán meg felkötötte magát.” Dudás elmondta: történt már olyan, hogy a halált választó lehaljól gyümölcsfaágra, térdelve kötötte fel magát. Aztán történt olyan is, hogy egy tíz év körüli gyermek – játékból – a fűtőtest csővére akasztotta fel magát. Sajnos, már nem tudták megmenteni. A Zsombóráról betelepült Dudás Ferenc szerint nagy az akarat a forráskúti népekben. Ez látszik a munkájukon is, de a haláltól sem ijednek meg. Van, akinek már a dédapja is öngyilkos volt, és a család minden férfi tagja így végezte. Egy önrati ajtó kilincsére téve finoman jelzi, mehetek, Isten hírével.

A csoda csak egy napig tart

A falu fiatal, rokonszenves orvosa, Vereczkey Csaba szerint – aki 1991-ben édesapjától vette át a körzetet –

az öngyilkosságok egyik oka a tanyai életmódból eredeztethető: az emberek génjeibe égett ugyanis, hogy egyedül állnak szemben a világ összes gondjával, mindennel egyedül kell megküzdeniük. Ezt mutatja, hogy Forráskút lakossága még ma sem rendelkezik önszerveződő képességgel. A doktor szerint az is nagy baj, hogy a falu már régen nem működik erős közösségként. Hogy a kommunikációhiány és az elszigetelődés mennyire magyar, illetve délkelet-alföldi jellegzetesség, azt nem tudja Vereczkey Csaba. Az orvos úgy véli, hogy a forráskúti öngyilkosságok nem illeszthetők be a klasszikus, tanácskönyvi esetek közé. „Itt az a félelmetes, hogy az öngyilkosságot elfogadják, mi több, megértik. A genetikailag belterjes családokban apáról fiúra száll ez a problémamegoldási módszer. A csoda itt nem három, csak egy napig tart. A család elsi-rajta hozzátartozóját a temetésen, de hamar túlteszi magát az egészen, s végül azt mondják: igaza volt, hogy megtette. Ez hátborzongató.”

Megtudom, hogy legutóbb egy nagygazda akasztotta fel magát, mert több tízmázsza krumpliból egy dekát sem tudott eladni február végéig. Vereczkey Csaba szerint azonban az öngyilkosság nem áll szoros összefüggésben az anyagiakkal, hiszen a tehetős család tagja ugyanúgy felakasztja magát, vagy permetlevelet iszik, mint az, akinek semmije sincs. A doktor elmondja, hogy néhány esztendővel ezelőtt, amikor segítőszándékkal idősebb embereket akart be- küldeni Szegedre, a neurológiai szakrendelésre, közölték vele, hogy ők nem boldondok. Mára ez a helyzet jelentősen megváltozott. Még nem kéri ugyan, de már elfogadják a falubeliek Vereczkey Csaba segítségét.

Szabó C. Szilárd